

“In Somalia, two things never change—clan identity and the smell of money.”¹

Szomália az iszlamisták után

Hettyey András

Amikor 1991 januárjában az ellenzéki **USC** (United Somali Congress) katonái **Mohamed Aidid** vezetésével elfoglalták Mogadishut, és elűzték az 1969 óta uralmon lévő diktátort, **Siad Barre**-t, Szomália fordulóponthoz érkezett. Barre 22 éves uralma – mely az országot egy Etiópia elleni vesztes háborúba, példátlan éhínségbe és gazdasági összeomlásba sodorta – véget ért, és Szomália egy szebb jövőben reménykedhetett. A számos kisebb-nagyobb csoportra szakadó Barre-ellenes erők azonban a közös ellenség megbuktatása után egymás ellen fordultak, és véres **polgárháborúba** kezdtek. A hadurak irányítása alatt álló militáns csoportok legtöbbször klán-hovatartozás és gazdasági érdekek alapján szerveződtek, és állandóan változó ad-hoc szövetségekben harcoltak egymás ellen, miközben fosztogatták az éhínség által egyébként is sújtott civil lakosságot. A káoszon az ENSZ békmissziói (**UNOSOM I – II**) sem tudtak segíteni, így a Biztonsági Tanács 1995-ben a csapok kivonásáról döntött. Mivel a polgárháborúból egyik fél sem került ki győztesen, Szomália központi hatalom és irányítás nélkül maradt.

Számos sikertelen próbálkozás után 2004-ben Kenyában sikerült a klánoknak egy átmeneti parlamentet alkotniuk, mely Szomália elnökéül **Abdullahi Yusuf Ahmed**-et választotta, aki megalakította kormányát, a **TFG**-t (Transitional Federal Government – Átmeneti Szövetségi Kormány). A kormány összetételét a klánok arányának megfelelően szabályozták, azzal a céllal, hogy minden klán részesedjen a hatalomból. A TFG (mely 2006 februárjától a szomáliai **Baidoa**-ban ülésezett) hatalma azonban korlátozott maradt, mivel 2006 tavaszán az **UIC** (Iszlám Törvényszékek Uniója – Union of Islamic Courts) átvette az irányítást Közép- és Dél-Szomáliában. (Északnyugat-Szomália már 1991-ben kikiáltotta függetlenségét **Szomáliföld** néven, és bár az országot a nemzetközi közösség nem ismeri el, Szomáliföld *de facto* független állam, mely szerencsésen elkerülte a Szomália többi részén dühöngő polgárháborút és az azt követő teljes összeomlást).

Az UIC valójában egy ernyőszervezet volt, amely helyi, iszlám jog (sharia) alapján ítélkező törvényszékek összefogásából keletkezett. Az UIC – melyben mérsékelt szufik éppúgy megtalálhatók voltak, mint radikális vahhabiták – azzal a céllal jött létre, hogy a

---

¹ Harper, Mary: *Somalia: Getting it wrong again?* Feb 20, 2007; <http://hornofafrica.ssrc.org/Harper/>

Szomáliában uralkodó erőszakot és törvényteleniséget visszaszorítsa. Az UIC és militáns szárnya, a **Shabaab**-milícia 2006 márciusára elfoglalta Szomália nagy részét, és a fővárost, Mogadishu-t is. Még az UIC bírálói is elismerték, hogy az Unió uralmának ideje alatt (2006 március – december) a biztonsági helyzet sokat javult az országban, csökkent a gyilkosságok, fegyveres támadások és lopások száma. Az UIC ezen kívül megnyitotta Mogadishu repterét és kikötőjét, sőt, 15 év után először a szemétszállítást is megszervezték a fővárosban. A nemzetközi közösség eleinte óvatosan még támogatta is a Törvénszékek Unióját, és felszólította a TFG-t, hogy kezdjen tárgyalásokat a mérsékelt iszlamistákkal.

2006 nyarára azonban az UIC belharcaiból a radikális irányzat hívei kerültek ki győztesen, **Aweys sejk** vezetésével. A sharia egyre szigorúbb alkalmazása mellett Aweys – túlbecsülve az UIC erejét és alábecsülve Etiópia türelmét – számos provokáló nyilatkozatot tett: többször felszólította a szomálikat, hogy indítsanak szent háborút az ősi ellenség, Etiópia ellen; emellett az UIC nyíltan támogatta az etióp kormány ellen harcoló ottani lázadó csoportokat (OLF - Oromo Liberation Front, ONLF - Ogaden National Liberation Front). Az iszlamisták a helyzetüket azzal is nehezítették, hogy nem cáfolták az amerikai hírszerzés azon információit, miszerint három magasrangú **Al-Kaida** tag is tartózkodik Szomáliában az UIC védelme alatt.

Etiópia úgy értékelte, hogy meg kell előznie egy radikális-izlamista ország létrejöttét a szomszédságában, így – az USA beleegyezésével – 2006. dec. 24-én, támadást indítottak Szomáliában az UIC ellen. Az offenzíva váratlanul sikeres volt, és 2007 januárjára az iszlamisták teljes vereséget szenvedtek. Az UIC vezetői délre, a kenyai határ felé menekültek, amikor Dél-Szomália területén az amerikai légierő két támadást intézett ellenük, mivel az állítólagos Al-Kaida tagok is a menekülők között voltak. A légitámadásban végül egyik terrorista sem halt meg, de az USA közvetlen beavatkozása és az etiópoknak nyújtott felderítési és logisztikai segítsége felerősítette azokat a bel- és külföldi hangokat, melyek az USA, Etiópia és a TFG (túl) szoros kapcsolatát nehezményezték. A térségben rendkívül népszerűtlen USA és Etiópia közvetlen beavatkozása a TFG oldalán nem szerzett sok támogatót Yusuf Ahmed kormányának a túlnyomórészt iszlám Szomáliában.

A győztes etióp csapatokat követve a TFG – rövid időre – áthelyezhette székhelyét Mogadishuba, tekintélye és hatalma azonban továbbra is csekély maradt, mivel a győztes háborút jórészt a régi ellenségnek, az etióp hadseregnek köszönhette – az etióp csapatok

szomáliai jelenléte pedig rendkívül népszerűtlen a lakosság körében. Ezért az Afrikai Unió 2007 januárjában békefenntartók küldését határozta el, hogy az etióp hadsereg kivonulhasson Szomáliából. Az **AMISOM** (African Union Mission to Somalia) néven létrehozott misszió létszámát az AU 8000 főben határozta meg, mindezidáig² azonban csak az Uganda által kiállított 1500 fő került bevetésre Mogadishu-ban.³ Egy olyan hatalmas országban mint Szomália ez az erő természetesen nem elegendő a béke fenntartásához, így az etióp csapatok továbbra is Szomáliában tartózkodnak, jelenlétükkel növelve a feszültséget.

2007 első hónapjaiban tehát megnyílt a lehetőség az etióp segítséggel megerősödött TFG előtt, hogy az UIC mérsékelt tagjainak bevonásával megnövelje legitimitációját és elismertségét a lakosság körében. A TFG azonban nem volt hajlandó tárgyalásokba bocsátkozni a „terrorista” iszlamistákkal, még a nemzetközi közösség határozott nyomására sem. Ennek következtében Mogadishu utcáin alig néhány nappal az etióp bevonulás után újra kitört az erőszak: 2007 januárja óta folyamatosan érte fegyveres támadás a népszerűtlen kormány tisztviselőit, a „megszálló” etióp hadsereg csapatait és a reménytelen helyzetbe került ugandai békefenntartókat. A támadók a visszaszivárgó iszlamista milicisták és a néhai UIC szimpatizánsai közül kerülnek ki.

Rövid ideig reményre adott okot, hogy egyeztetés és béketeremtés céljából 2007. júl. 15-én megnyílt Mogadishu-ban a **Somali National Reconciliation Conference**. Ezen a konferencián mintegy 1000 szomáli klánküldött vett részt – igaz, az iszlamisták és a hozzájuk legközelebb álló Hawiye-klán egyes képviselői nem voltak jelen. Jól jellemezte a biztonsági helyzetet a fővárosban, hogy a konferencia első napján a helyszínt gránátokkal lőtték ismeretlen (feltehetőleg iszlamista) fegyveresek. Hamar nyilvánvalóvá vált azonban, hogy a konferencia résztvevői nem hajlandók sem az UIC mérsékelt tagjaival, sem az iszlamisták fő bázisát képező Hawiye-klánnal kibékülni. A konferencia így komolyabb eredmény nélkül zárult, a kialakult patthelyzetet pedig jól példázta, hogy az elűzött iszlamisták az eritreai fővárosban a mogadishui konferenciával párhuzamosan egy "ellen-békekonferenciát" tartottak, célként pedig a TFG leváltását tűzték ki - békés úton vagy erőszakkal.

2007 őszén a biztonsági helyzet tovább romlott Mogadishu utcáin. A lázadók támadásai ismételten komoly veszteségeket okoznak az etióp hadseregnek: november elején például egy nap leforgása alatt 9 etióp katona esett áldozatul a milicisták rajtaütéseinek. Az

---

² 2007. november

³ Ugandán kívül Nigéria, Ghana, Malawi és Burundi ígért katonákat.

ugandai békefenntartók, felmérve a kilátástalan helyzetet, beszüntették őrjárataikat, és a mogadishui reptéren sáncolták el magukat. Az állandó harcok miatt becslések szerint 300-400 ezer lakos menekült el a fővárosból az utóbbi hónapokban, újabb 50 ezer pedig az utóbbi egy hétben.

A csekély hatalmú és megosztott TFG ezalatt Baidoában ülésezett, ahol a biztonsági helyzettel helyett belső harcokkal volt elfoglalva. A frontvonal Yusuf elnök és **Mohamed Gedi miniszterelnök** között húzódott, akik a TFG megalakulása óta egyre rosszabb viszonyban voltak. A végső törésre akkor került sor közöttük, amikor kiderült, hogy konkurens üzleti köröket támogatnak szomáliai olajkitermelési megbízások odaítélésénél. A TFG fő támogatója, Etiópia, végül Yusuf mellé állt, így Gedinek mennie kellett. Utódja az eddigi helyettese, **Salim Aliyow Ibrow** lett.

A rendkívül összetett szomáliai helyzetet tovább bonyolítják a régió többi államainak törekvései Szomáliában. Etiópia és az USA érdekeit és céljait már ismertettük. Eritrea, Etiópia fő ellensége a térségben⁴, az UIC támogatói közé tartozott, fegyverszállítmányokkal segítve az iszlamistákat. Az UIC bukása után számos vezető Asmara-ban lelt menedékre. Az UIC-t az ENSZ jelentése szerint pénzzel, fegyverrel, élelmiszerekkel és tagjai katonai kiképzésével – többek között – Egyiptom, Líbia, Dzsibuti, Szaúd-Arábia, sőt, Irán, Szíria és a Hezbollah is támogatta.⁵ A szomáliai konfliktus megoldására ennek megfelelően csak akkor lehet esély, ha a tágabb értelemben vett térség államai (elsősorban Eritrea) konstruktív és segítőkész módon állnak Szomália kérdéséhez. A régió (egymással szorosan összefüggő) konfliktusainak a megoldásához – melyek közül a szomáliai kétségtelenül a legjelentősebb, de nem az egyetlen – azonban egy átfogó békerendezésre lenne szükség, az összes érintett fél (Szomália, Etiópia, Eritrea, Kenya, Szudán, Dzsibuti, Egyiptom, Öböl-államok, mérsékelt iszlamisták, EU, ENSZ, AU, IGAD⁶) bevonásával.

---

⁴ A két ország 1998-2000 között véres háborút vívott egymással. Eritrea azóta mindent megtesz Etiópia gyengítésére, így pl. nyíltan támogat olyan fegyveres csoportokat Etiópián belül (OLF – Oromo Liberation Front; ONLF – Ogaden National Liberation Front), melyek az etióp kormány ellen harcolnak.

⁵ A jelentés megtalálható: <http://www.cfr.org/content/publications/attachments/Somalia.doc>

⁶ A sort lehet folytatni: Jemen, Szomáliföld, OLF, ONLF stb.

Felhasznált irodalom:

- Baker, Deane-Peter: *The AU Standby Force and the Challenge of Somalia*, African Security Review Vol 16 No 1, 2007
- Barnes, Cedric - Hassan, Harun: *The Rise and Fall of Mogadishu's Islamic Courts*, April 2007, <http://www.chathamhouse.org.uk/research/africa/papers/view/-/id/458/>
- Harper, Mary: *Somalia: Getting it wrong again?* Februar 20, 2007; <http://hornofafrica.ssrc.org/Harper/>
- International Crisis Group jelentések:
Can the Somali Crisis Be Contained?, 10 August 2006
Somalia, The Tough Part Is Ahead, 26 January 2007
- Marchal, Roland: *Somalia: A New Front Against Terrorism*, Februar 05, 2007 <http://hornofafrica.ssrc.org/marchal/>
- Menkhaus, Kenneth J.: *The Somali Catastrophe: Bigger than the Horn – and Not Over Yet*, Current History, May 2007
- Weber, Annette: *Alte Karten neu gemischt*, SWP-Aktuell 4, Januar 2007
- *Garowe Online, Shabelle, Shabait, The East African, IRIN News*, stb.